

Mahtob Mahmoody

NE NUTRAU KIAMOS GIJOS

Betty Mahmoody
„Tik su dukra“ istorija
papasakota dukters lūpomis!

Alma littera

*Skiriu savo mamai –
ji niekada nesiliovē dēl manēš kovoti,
ir savo angelui sargui Anjai –
tavo linkējimai išsipildē.*

AUDĖJAS

Gyvenimas – tai audeklas,
Kurį su Dievu audžiu aš.
Bet negaliu paliepti Viešpačiui,
Kurias parinkt spalvas.

Dažnai jis audžia sielvartą,
Ir aš išpuikęs užmirštu,
Kad Dievas regi raštą,
O aš – iš apačios, kas po raštu.

Ir tik tuomet, kai staklės jau nutils,
Šaudyklė kai gulės ramiai,
Viešpats išskleis paveikslą baigtą
Ir pasakys, kodėl gi visa tai.

Ilgudusioms audėjo rankoms reikia
Tamsių gijų ne ką mažiau
Nei aukso ir sidabro siūlų,
Kad pintųsi Jo raštas kuo gražiau.*

Benjamin Malachi Franklin (1882–1965)

---

* Iš anglų kalbos vertė Edvardas Vaišvila.

PROLOGAS

Kiek įkabindama lėčiau miško glūduma apsupta tamsos. Sausas žemėtas takas po kojomis vingiuotas ir ne-lygus. Net ir medžiai susimokė prieš mane, jų šakos čaižė man kūną, o aš bėgau į olos, kurią tuoj turėjau pamatyti, prieglobstį. Iš šešėlių mane besivejanti pamėklė nepaliaujamai lipo ant kulnų... jos šuoliavimas, švokštimas išdavė, kad yra jau visai arti.

Skaudėjo plaučius, kojos degė iš nuovargio. Dirstelėjusi per petį pamačiau laukinėse akyse spindintį mėnulį. Tas akis būčiau atpažinusi bet kur. Mane medžiojo lapė.

Pačiu laiku atsisukusi išvydau stirksančią kreivą šaknį, lyg klatingas medis mėgintų pakišti man koją. Suklupusi praradau neįkainojamą sekundės dalį. Kone jaučiau lipnų, karštą lapės kvėpavimą ant savo sprando. Atsistojusi šoviau link olos. Jau ją mačiau. Saugi užuoglauda buvo beveik ranka pasiekiamą.

Besidaužančia širdimi, lėkdama greičiau, nei panešė kojos, dar sykį dirstelėjau atgal – suktajam medžiui tik to ir reikėjo. Aš jos nė nepastebėjau, šaknies, nulėmusios mano baigtį. Ji surakino man koją ir aš trenkiausi žemėn, kritau aukštiekninka, o lapė atsispyrusi šoko ant manęs.

Staiga viskas aplink ėmė judėti sulėtintai. Bejėgiškai gulėjau vos per kelis žingsnius nuo olos. Negalėdama pasprukti prisidengiau veidą rankomis. Ištiesusi

letenas lapė skrido artyn, pasirengusi sudraskyti į skutelius. Nuo ilčių varvėjo seilės.

Pabudau gaudydama orą, virpėdama, išplėstomis akimis. Širdis plazdėjo kaip sugautas paukštis. Kakta buvo nusėta prakaito lašų. *Tai tik sapnas. Tik sapnas*, kartočiau sau, bet iš visų jėgų stengiausi neužmerkti sunkių vokų, nes žinojau, kad vos tik juos nuleisiu, lapė tęs medžioklę. Bent šį sykį ištrūkau.

Giliai įtraukiau namų kvapo – nuostabūs karamelizuotų svogūnų, *basmati* ryžių ir šviežiai smulkintų mėtų aromatai pynėsi su *Earl Grey* arbatos, cinamono ir sezoninių vaisių dvelksmu.

Dauguma naktų buvo vienodos. Miegas viliojo. Tai neišvengiama. Kad ir kaip beviltiškai stengčiausi neužsnūsti, galiausiai užsimerksiu, o nuolat tykanti tamsoje lapė mane puls.

Pro užolaidas besiskverbianti priešaušrio šviesa metė ant sienų šokančius šešėlius. Prispaudžiau skudurinę lėlę arčiau prie krūtinės. Kaip gailėjausi, kad teko palikti Poną Triušį Irane su tėčiu. Ilgėjausi savo triušio.

Vangiai užsimerkiaiu. Jaučiau, kaip slystu į slogią erdvę tarp miego ir būdravimo. Prisiverčiau atsimerkti ir giliai įkvėpti. *Neužmik. Neužmik. Neužmik!*

Ėmiausi lavinti atmintį. Buvau šešerių, pirmokė pradinėje liuteronų mokykloje, kur kiekvieną savaitę mokėmės Biblijos ištraukų ir giesmių apie Dievo meilę mums, jo vaikams. Mokytoja ponia Hacung sakydavo, kad jei įsidėsime ką nors į atmintį, niekas to iš mūsų nebeatims. Net jei tėtis mane suras ir parsiveš į Iraną, nepastebimai pasiimsiu su savimi ir Dievo žodį. Tėtis nė neįtars.

– Jėzus mane myli, žinau, – niūniavau, glausdama dešinės rankos pirštus prie kairės delno ir atvirksčiai, tada sukryžiauvau rankas ant širdies ir dūriau pirštu į krūtinę. – Nes skaičiau tai Biblijoje. – Atkišau delnus priešais save lyg knygą. – Visi mažučiai jam paklus, – kalbėjau toliau, glausdama įsivaizduojamą kūdikį prie liemens. – Jie silpni, bet jis stiprus. – Mano mėgstamiausia vieta. Pakėliau rankas iki pečių ir sulenkiau, puikuodamasi nesamais raumenimis.

Dirbau. Nemiegojau.

Baigusi dainą ėmiausi maldos, kurią šiuo metu mokėmės, tos apie duoną. Kaip ji ten? Apie duoną kasdieninę, kaip Dievas kadaise davė per dykumą keliaujantiems žydams manų. Vokai apsunko. Marksčiausi, veltui mėgindama juos pakelti. „Duona kasdieninė“ – taip. O kas toliau? Akys lipo. *Neužmik. Neužmik. Neuž...*

Buvo tamsu. Aš bėgau. Aplink medžiai ir šaknys, takas nusėtas akmenėliais, grasinančiais išsukti man kulkšnį ir trukdančiais išlaikyti pusiausvyrą. Urgzdama lapė lėkė prie manęs. Vėjas grėsmingai šiugždeno tankius lapus. Ola – kur ola? Privalau ją surasti. Viena, persigandusi bėgau reikiamon pusėn – tolyn nuo lapės. Paklaikusi dirstelėjau per petį ir pamačiau, kad lapė artėja. Peršokusi šaknį kūriau toliau. Tada pagaliau išvydau juodą angą – ten išsigelbėsiu nuo lapės nagų. Atsisukau, užkliuvau už šaknies ir tėsčiausi ant nugaros. Lapė lyg sulėtintai šoko iššiepusi aštrius dantis, o aš prisidengiau veidą rankomis persigandusi, kad tuoj būsiu sudraskyta.

Nubudau savo miegamajame išpilta šalto prakaito, drėbėdama ir gaudydama orą. *Aš saugi. Tai tik sapnas.* Šįsyk vietoj pažįstamų namų kvapų į nosį mušė šlapimo dvokas. Prisiusiojau lovą.

Vogčiomis atsiklojusi atsisėdau ant lovos krašto ir prisi-traukiau kelius prie smakro. Žinojau, kad lapės kambaryje nėra, bet vis vien bijojau nuleisti kojas ant grindų. Regėjau ją tykančią po lova, pasirengusią suleisti dantis man į kulkšnį vos šiai palietus kilimą. Sukaupusi drąsą šokau kuo toliau nuo lovos ir pirštų galiukais nutipenu priė durų, drėgni naktinukai su meškučiu nemaloniai lipo prie šlaunų. Tyliai atidariusi duris apžvelgiau koridorių dairydama si lapės. Įtikinusi save, kad kelias tuščias, ėmiau slinkti koridoriumi mamos kambario link. Įgriuvus vidun mane pasitiko raminantis jos knarkimas. Užšokusi ant lovos panirau į šiltus patalus. Tik čia, saugiojoje savo oloje, galiausiai pasidaviau miegui.

Mudvi su mama pasprukome.

Bet laisvos nebuvo.

1 SKYRIUS

Trisdešimt du persikraustymai per tiek pat metų. Paskutinis buvo turbūt džiugiausias. Mat pirmą sykį gyvenime turiu savo namus. Įleidau šaknis ir pasiryžau likti ilgiau nei įprastai – tikiuosi, pavyks. Sėdžiu uždaroje verandoje ir maudausi pro langus šviečiančios saulės spinduliuose. Rankas šildo puodelis mėgstamiausios *Berres Brothers* pienu balintos kavos ir aš susimąstau: *už ką esu tokia palaiminta?*

Lauke paukščiai giesmėmis dėkoja už naujai pakabintas sėklų pilnas lesyklas. Pavasaris Mičigane nuostabus. Sniegas ištirpo, apnuogindamas rudą paklotę, nubertą gelsvai žalių kuokštelių. Šalia manęs stovi stalelis, žvilgantis nuo įprastų *No-ruz*, persų Naujųjų metų, niekučių. Šis simbolinis stalo papuošimas, vadinamas *haft-sin* – septynios *s* – yra savotiškas senosios išminties, turinčios padėti persiristi iš vienu metų į kitus, žemėlapis. Pagrindinė *No-ruz* paskirtis yra apsivalyti. Apsivalyti nuo negatyvumo, išvalyti kūną ir net namus.

Gurkšnojant kavą užplūsta ryžtas. Nežinau, ar prisiklausiusi kalbų apie pavasarinį tvarkymąsi, o gal pamačiusi savo *haft-sin*, nusprendžiu, kad šiandien pagaliau imsiuosi tų kelių paskutinių dėžių rūsyje su užrašais *Įvairūs*. Neliečiau jų ištisus tris mėnesius.

Einu į rūšį jausdama nemenką pasitenkinimą, kad šie minkštu kilimu iškloti laiptai priklauso man. Stabtelėjusi prie slankiojamųjų stiklinių durų į tuščią patalpą, kuri vieną dieną virs poilsio kambariu, imu apžiūrinėti beveik tuščią žemės ruožą, juosiantį terasą. Iš pusiau įšalusios dirvos kyšo tik pirmieji tulpių ir narcizų daigai. Alyvų krūmai dar nuogi. Nekantrauju užpildyti šią erdvę gėlėmis ir prieskonių krūmeliais, gal net pomidorais. Bet to imsiuosi kitą dieną.

Rūsio galas dar nebaigtas – tai puiki vieta šlamštui sukrauti. Dar neatidarius durų išsprūsta atodūsis. *Tų neišpa-kuotų dėžių ne tiek jau daug*, sakau sau eidama vidun. *Su-tvarkiusi jas pasijusiu geriau*.

Darbas laukia. Viena dėžė stovi ant paties sulankstomo stalo krašto ir nekantrauja, kada bus atidaryta. Rausdamasi joje randu laiškų, laikraščių iškarpų, nuotraukų, bilietų ša-

knelių, raudoną raktų pakabuką, laimėtą mokyklos talentų konkurse, – krūvą beverčių, tik širdžiai brangių daiktų. Štai kodėl šias dėžes taip sunku iškraustyti. Jos pilnos praeities relikvijų, kurioms nebėra vietos mano dabartyje, bet atsiveikinti su jomis taip sunku.

Sluoksnis po sluoksnio peržiūrinėju daiktus, žyminčius visą mano gyvenimą, ir suprantu greitai nebaigianti. Man prireiks patogios kėdės ir dar vieno puodelio kavos. Glausdama dėžę prie šono išjungiu šviesą, uždarau duris ir kopiu aukštyn į uždara verandą.

Pirmiausia dėmesį patraukia nuotraukų albumas. Jo viršelis tamsiai mėlynas, nubertas žvaigždėmis, su geltonu pusemėnuliu, nes „Mahtob reiškia mėnesieną“. Nusišypsau prisiminusi, kaip draugai šaipydavosi iš manęs, kartodami tą frazę iš filmo. Traukiant albumą iš dėžės išslysta vokas, tuoj pat prisimenu, kaip prieš keletą metų pastarąjį kartą mėginau baigti pildyti albumą.

Anuomet dirbau Mičigano psichikos sveikatos organizacijos ryšių su visuomene atstove. Dievinau savo darbą, savo bendradarbius, savo miestą, savo keistuolius neįprastai mėstančius draugus. Gyvenimas buvo geras, tik baisiai įtemptas. Atsiradus galimybei išvykti ilgam savaitgaliui nieko nelaukdama sutikau ir staiga užplūdus norui besikraudama daiktus įsimečiau ir šį albumą bei voką su nuotraukomis. Lėktuvui pakilus ėmiau dėlioti nuotraukų pluoštą į albumą svarstydamą, kodėl tokiems smulkiems darbeliams nerandu laiko namie. *Ar gyvenimas iš tiesų turi būti toks įtemptas, svarsčiau užiant lėktuvo varikliui.*

Vos tik įsigijau namus, sentimentali motina ėmė gabenti pilnas mašinas įvairiausių mano kultūros paveldo lobių, taip pat dėžes palaidų nuotraukų, apimančių visą mano

gyvenimą. Ant nuotraukų, įamžinusių pirmuosius mano gyvenimo mėnesius, nugarėlių begėdiškai puikavosi antspaudas su lape – ta pačia, kuri persekiojo mane sapnuose pirmaisiais metais po pabėgimo. Raudonu rašalu atspaus-tas tik jos kontūras, bet panašumas neįtikėtinas. Lapė šoka tolyn atkištomis letenomis, suglaustomis ausis, ištiesta uo-dega. Apačioje kampuotomis raidėmis užrašyta *Fox Photo*.

Nuotraukos, kurias pasiėmiau į lėktuvą, naujesnės. Spausdintos nebe *Fox Photo*. Žinojau, kad ant jų nugarėlių jokių plėšrūnų nėra, bet nė nesusimąščiusi vis vien pati-krinau. Tai buvo nesąmoningas įprotis, atsiradęs dėl nuo-latinio, visą gyvenimą lydinčio budrumo. Tai, kad vaikys-tėje kaip tik šis antspaudas mintyse tapo tėvo simboliu, ne sutapimas. Vis dėlto tėvas buvo mūsų šeimos fotografas, o aš – mėgstamiausias jo modelis. Mano gyvenimas iš tiesų galėjo būti visai kitoks. Kaži kokia dabar būčiau, jei viskas būtų vykę pagal tėvo planą.

Klaidžiojant prisiminimų takais, šalimais prakalbo ža-vinga moteris. Atkreipiau į ją dėmesį, vos tik įlipo į lėktu-vą. Ji atrodė stulbinamai, buvo apsirengusi juodai, išsky-rus leopardo rašto aukštakulnius. Nešėsi didelį krepšį ir madingą šiaudinę skrybėlę. Trumpus šviesius plaukus lyg lankelis laikė didžiuliai vardiniai saulės akiniai. Kaip man dažnai nutinka, pokalbis tuoj pakrypo prie literatūros ir jau netrukus *New York Times* kryžiažodžių knygos paraš-tėje raičiau jos pasiūlytus skaitinius: *Gernsio literatūros ir bulvių lupenų pyrago draugija, Pagalba, Pirmoji moterų se-klių agentūra*.

Netrukus pamiršau ketinimą sutvarkyti albumą. Įdėjusi nuotraukas atgal į voką užkišau jį už galinio albumo vir-šelio.

Nepažįstami žmonės yra linkę išlieti man širdį. Tokį norą jiems sukeliu nuo pat antros klasės. Klasės draugai rikiuodavosi į eilę ir prisėdę šalia, kaip sako psichikos sveikatos specialistai, „apdorodavo savo jausmus“. Tarsi virš mano galvos būtų sklandęs balionas su užrašu „Psichikos pagalba. 5 ct.“ arba ant kaklo kybojusi lentelė „Gydytojas jūsų paslaugoms“, kaip Liusei iš filmuko *Peanuts*.

Iki skrydžio pabaigos su kaimyne plepėjome nesustodamos ir lėktuvui leidžiantis kaip visą amžių nesimačiusios draugės jau buvom aptarusios *Stiklo pilį*, *Vandenį drambliams* ir *Slaptą bičių gyvenimą*.

– Tai kiek turi laiko iki kito skrydžio? – paklausė ji, kai laukėme, kada galėsime išlieti į srautą, plaukiantį išėjimo link.

– Maždaug dvi valandas.

– Vadinasi, pakaks laiko papietauti. – Tai buvo ne klausimas.

Spyriojausi, bet moteris primygtinai laikėsi savo. Pasukome į restoraną, ten tęsėme pokalbį prie vyno ir jūrų gėrybių. Vieną temą keitė kita ir netrukus ši graži moteris jau pasakojo man širdį veriančią savo istoriją. Ištikus metus ji tyliai nešiojosi šią emocinę naštą, nesidalydama skausmu net su artimiausiais draugais.

Jos akyse pasirodžius ašaroms nejučia prisiminiau juodą nudrengtą rėmelį ant savo darbo stalo. Ant balsvo laiškų popieriaus atspausdinau eilėraštį *Audėjas*. Jį mane išmokė draugė Hana mokyklos baigimo dieną. Tada buvau aštuoniolikos, o ta diena buvo viena liūdniausių mano gyvenime.

Naujoji draugė atskleidė ištis niūrius išgyvenimus. Buvau tikra, kad, kaip ir visuose išgyvenimuose, šiuose irgi slypi palaiminimas, matome mes jį ar ne.

– Negaliu patikėti, kad tau tai pasakoju, – kūkčiojo ji. – Jaučiuosi, it pažinočiau tave metų metus, o juk nè nepaklausiau tavo vardo.

– Mano vardas Mahtob, – nusišypsojau ir apsimestinai oficialiai paspaudžiau jai ranką.

– Mahtob. Koks gražus vardas. Kokios jis kilmės?

– Persų.

– Persų, vadinasi, iranietiškas?

– Aha, – atsakiau gurkšnodama vyną. – Mano tėtis iš Irano.

– Prieš keletą metų skaičiau įdomią knygą, – prakalbo ji, nusibraukdama akis medžiagine servetėle. Tučtuojau supratau, kur ji kreipia. – Apie moterį iš Mičigano. Ji ištekėjo už iraniečio. Šis nusivežė ją ir mažametę jų dukrą aplankyti šeimos Irane ir pasiliko įkaitėmis. Vyko karas, bombardavimai. Tai iš tiesų nutiko. Ar gali įsivaizduoti? Motina su dukra galiausiai paspruko. Tai nuostabi istorija – pagal ją net sukurtas filmas. Tik koks jo pavadinimas?

– *Tik su dukra.*

– Taip, *Tik su dukra.* Tikrai. Skaitei?

– Ne, – sukikenau. – Išgyvenau!